

Páně, vyměřena byla, milostivě upustiti a na tom se a stavy sněsti ráčil, aby ten, kdož by se partyty dopustil, povinen byl tu summu a ještě jednou tolik a nad to výše propadnouti, ne jináč než jako by pro ni zatčen byl, ve dvou nedělich, pořád zběhlých, ji složiti a dáti byl povinen, jakž artykul plnějš svědčí: I poněvadž se tomu porozumělo, že se takových nespravedlivých a nerádných půjček neumenšuje, ale dvěře jim odvírají, a všickni tři stavové tohoto království takových artykulův, aby o nich dokonalou vědomost mfti mohli, za vysvětlení žádali, protož jest se J. Mt. čís. s stavy tohoto království o tyto níže psané artykule, aby tolik ty za partytu jmíni a držáni byli, sněsti ráčil... *jenš by přišel před slova: Předně v I. Co za partytu držáno býti má. Viz tišt. art. sněmu 1610 str. LIX—LX.*

P II.

Na sněmu obecním, kterýž držán byl na hradě pražským léta Páně MDXLIII^o v pondělí před svatým Filipem a Jakubem, jest zřízeno¹: „Což se starých dluhuov buď dskami neb na listech a jakžkoli jináč zapsaných dotýče, ti a takoví dluzi i s těmi úroky, jakž puojčeny jsou a jakž zápisové neb listové svědčí, zaplacený býti mají a to dotud a tak dlouho, dokudž by se ti dluhové podlé jistot i s úroky staří a předešlí nezaplatili.

Pakli by se kdo při nových puojčkách jináče zachoval a chtěl při úrocích aneb jináče sobě co nalepšiti pod jakýmžkoli zpuosobem, ten každý buď v té pokutě, jakž vajs o sedláni vyměřeno jest. Než obnovoval-li by kdokoli jaké listy neb zápisy s úroky na předešlé první puojčky, ten a ti to (na takové prvé puojčené summy) učiniti moci budou. Však každý ten jistec, kterýž tak starý list v nový obnoví, má věřiteli list příznavací dáti pod pečetí svou a jiných pečetmi dvou nebo tří na svědomí. Pakli by své pečetí neměl, tehdy bude moci jiného na místě jeho, aby zaň pečet přiložil, připrositi“.

¹ 30./4. — *Viz Sněmy české I, str. 505—506.*

O svědomí dávaní a o svědcích^a.

P III^a.

Žádný ústního svědomí bez přísahy dávatí nemá, též na list ani na ceduli před soudem zemským, v které by se při cti, hrdla a gruntuov dotýkalo; než učině přísahu, má písař jeho svědomí

zapsati a potom čísti na soudu, komuž by ho potřebí bylo, leč by se strany dobrovolně svolily, že to svědomí má přijato býti bez přísahy ústně neb listovně seznáno. Než páni úředníci a soudce zemští tak svědčiti mají, jakož o tom mezi přísahami šíře zapsáno stojí (P XXXIII) a též v smlouvě svatováclavské (X XXVI).

a X rukou a po straně: O přijímání svědkův. Sněm léta 1585 folio 14. Item 1586 folio 18; doleji: Právo městské B 41, rozdl 2, též B 50. Pro sněm 1585 a 1586 viz zde následující nový text.

a V. Budovcem po straně v B: 46.

P III. [A i B nový.]

Tento následující artykul sněmovní má nejprve pod tu quotu položen býti:

Při vedení svědkův takový řád zachovati se má, že vždycky dvě osoby z ouředníkův pražských menších desk zemských při přísaze i zapisování svědkův přítomny býti mají¹. Pakli² by z některých příčin možné nebylo, aby dvě osoby z ouředníkův menších při zapisování svědkův přítomny býti mohly, tehdy jeden z nich aby přítomen byl a takové svědomí aby se mohlo v přítomnosti té jedné osoby z ouředníkův přijímati a zapisovati³, jakž sněm léta 1586 ukazuje. A tu na svědka otázka učiněna býti má, jak starý jest a kterak toho, což se při něm žádá, povědom, byl-li jest přítomen toho, jest-li vyučen, co má svědčiti, pomáhal-li a radil-li jest k tomu, oě má svědčiti aneb bral-li jest za to jaký ouplatek, aby tak svědčil. A³ potom má mu cedule přečtena a napomenutí učiněno býti, aby mimo to, čehož jest povědom, jiného nesvědčil i také netajil pravdy a tudy duše své nezavozoval. A tak potom svědčiti může beze vsí překážky, čehož jest povědom.

A poněvadž ouředníci pražští menší desk zemských mimo^a předešlé povinnosti své při vedení svědkův větší tuto práci míti budou, takže častěji a v větším počtu na hradě pražském bytností svou přítomni bývati musejí: protož pro snadší jich vychování od každého svědka zapisování má dáno býti šest grošův čes. a o to se takto dělití mají: písari dva groše česká a těm dvěma ouředníkům, kteříž by při zapisování svědkův byli, každému po dvou groších českých.

A aby se soudům pořádným překážka při vedení svědkův nedála, protož, kdož by jaké svědky vésti a zapisovati dáti chtěli, to budou moci učiniti, a takové svědky časné sobě vésti nejméně před soudy zemskými menším a větším^b dvě neděle napřed tak, aby ouředníci při soudech překážky neměli. Však kdož by potřeboval zapsání svědkův prvé než^c dvě neděle před soudy, toho vůli míti bude, aby je sobě vésti mohl³.

Také⁴ i na tom jest se J. Mt. král.^d s stavy tohoto království milostivě sněsti ráčil, kdež^e jest se předešle ten způsob zachovával, když jest kdo sobě k svědomí lidí, kteříž pro sešlost věku neb nedostatek zdraví svého na hrad pražský vypraviti se nemohli, v kraji^f zapisovati dáti měl, že jest o to zvláštní relací od J. Mti. král.^g ke dskám zemským učiněna býti musila, aby již toho více nebyvalo, než komuž by koli toho potřeba nastala, že by sobě nemocného neb věkem sešlého svědka, buď v kraji neb kdekoli jinde zapisovati dáti měl, aby to na ouředníky pražské menších desk zemských vznesl a ouředníci menší vypravíc z prostředku svého jednu osobu a druhého ingrossátora menších desk zemských, ti dva mají se k tomu⁵ svědku vypraviti a bez vzláštní relací J. Mti. král.^h takové svědomí od něho přijíti a pořádně zapsati. A takoví svědkové před každým soudem postačiti mají⁴.

A tak⁶ kdož by sobě pro nemoc a sešlost věku dskami zemskými svědka aneb svědkuov dovesti nemohl, že má dva neb jednoho z ouředníkův pražských menších desk zemských vyžádati, aby k zapisování takových svědkuov s písařem od desk zemských vysláni byli. A tíž nemocní neb věkem sešli v kraji zapisování býti mají a ne jiní tím vším způsobem, jakž při dskách zemských vyměřeno, jak mají svědkové přijímání býti. A těm ouředníkuom i písari od té jízdy zapláceno býti má a fůra i strava dána tak, jakž se jim, když k nemocnému od úřaduⁱ jedou, dává.

NB. Sem bude náležeti artykul pod literou E 34 a odonud vyníti se musí a pod tuto rubriku o svědelech přiložiti.

a mimo úř. tisk 1585.

b menšími a většími A; menším a větším sněm 1585.

c než úř. tisk 1585; Sněmy české nežli.

d čís. sněm 1610.

e. když A; sněm 1610 kdež.

Sněm
léta 1610.
O přijímání
a zapisování
svědkův ne-
mocných.

Sněm
léta 1585.

^c krajích sněm 1610;

^s čís. sněm 1610.

^h čís. jakožto krále českého sněm 1610.

ⁱ od úřadu sněm 1585; nemá B.

¹ Tato věta přejata z art. sněmu 1585 O přijímání svědkův. Viz Sněmy české VI, str. 567.

²⁻² Odtud až k slovu zapisovati převzato vše z art. sněmu 1586 O vedení svědkův. Viz Sněmy české VII, str. 87.

³⁻³ Tu opět se začíná text podle art. sněmu 1585 až k slovům vésti mohl. Viz Sněmy české VI, str. 567-8.

⁴⁻⁴ Celý tento odstavec, počínající se Také i na tom jest se převzat z art. sněmu 1610 O přijímání a zapisování svědkův nemocných. Viz tištěné art. tohoto sněmu, str. XLII-XLIII. Viz zde též P XXV pozn. ^a.

⁵ Až pokud chybí text tento v B, poněvadž se ztratil list, na němž byl vepsán. Následující text, počínající se slovy svědku vypraviti jest v B přeškrtnut; s toho lze souditi, že v B byla při nejmenším škrtnuta celá část sub 4-4.

⁶ Opět pokračuje art. sněmu 1585 O přijímání svědkův. Viz Sněmy české VI, str. 568.

P III*.

K svědomí můž pohnati, kdy kdo chce, co by jemu jedině svědkové mohli stačiti přijíti neb přijeti k svědomí. A to úředníci mají rozvážiti, bude-li moci stačiti a cedule (čeho na tom svědku žádá) má při pŕihonu tomu, kdož svědomí dáti má, dodána býti a té cedule zapečetěné má nechati u starosty komorníciho a on jí má dáti komorníku od desk, aby jí tomu, kdož se k svědomí pohání, při pŕihonu dodání dodal. A v té ceduli má zejména doložiti, oč to svědomí dáti má ten, kdož se pohání. A^a pohnaný muože takové svědomí dáti, by pak tu i puovoda nebylo, zaplatě od něho, a to po puohonu po uloženém dni, když by chtěl, než by ho duohon došel, a od dodání takové jedné každé cedule má komorníku puovod dva groše česká dáti a ty má také při starostovi komorníciim spolu s tou cedulí položiti. Pakli by té cedule u starosty nepoložil, tehdy není jemu povinen ten (kdož se k svědomí pohání) svědčiti.

* Nĕsměněn.

^a Ž rukou a po straně: O 35. Dobrovolně každý svědomí dáti může.

P V*.

Než^a což se dotýče, kdo by potřeboval položení listuov, majestátuov, smluv, řezaných cedulí, též i kněh a práv městských

aneb jakýchžkoli věcí takových, kdož by koho z takové věci aneb které jedné aneb také i z listuov poselacích k svědomí pohnati chtěl, takový puohon od starosty komoruiciho vezma jej, má tomu, kohož pohání, dvě neděle napřed dodán býti. A při jiných úřadech tolikéž zachováno býti má.

* *Nesměněn.*

^a *U rukou a po straně: Zřízení zemské P. 14.*

P. VI*.

A což se lidí sedlských a poddaných, též služebníkuov, kteří pány své mají a stavu neužívají, dotýče, na ty se tento artykul tohoto zřízení vztahovati nemá, aby jim cedule při puohonu dávány býti měly. Než ti, když by svědomí komužkoli dáti chtěli při kterémkoli úřadu anebo právě, tu jim teprva před přísahou zpráva oustní od toho, kdož je vede, čeho na těch svědcích žádá, dána aneb cedule tolikrát, kolikrátž by který svědek toho potřeboval, přečtena býti má, a proti komu by se ti svědkové vedli, čeho by se na nich žádalo, tu ten přítomen býti a překážky týmž svědkuom, aby strana odporná volně a zjevně s nimi mluviti mohla, činiti nemá.

* *Nesměněn.*

P VII*.

Abý žádný k svědomí svědkův nepoháněl prvé, než k té při pozene jistce, kromě komorník; ten má každému, když by žádal, buď kžohledání škod, ran, míst, gruntuov (tak, jakž od starodávna bývalo) vydán býti. Pakli kdo prvé pozene k svědomí než k té při, aby puovod ten pohnanému dal deset kop grošuov českých. A nedal-li by, bude moci ten, kdož k svědomí pohnán, to na najprvnější soud vznésti a ten soud o to konec spravedlivý učiniti má. A komuž by tu za právo dáno bylo, bude moci druhou stranu ze škod před úřednisky menšími viniti, a což jich provede, těch užiti má. Než s takovým při tom opatřením :

* *Nesměněn.*

P VIII*.

Jestliže by puovod i pohnaný z některých věcí do jistého času z hodné příčiny poháněti nemohl, ješto by mu se jakéžkoli věci dotýkalo, a ten neb ti bojíce se, aby mu na svědcích potom něco

nesešlo; a chtěl by sobě svědky k tomu soudu, buď před krále J. Mt. aneb před jiný, před kterým by činiti měl, připraviti, buď osobně vedlé práva, aby mu seznali po puohonu neb bez puohonu, že to bude moci učiniti, aneb také listem pod pečeti té osoby, kdož by jemu svědectví dával. A ta osoba má připrositi dvou z panuov neb z rytířstva, dobrých zachovalých osob, a to buď že by je po puohonu aneb bez puohonu měl dáti a puovod i pohnaný to bude moci učiniti. Však s takovou výmínkou: kdyby ta pře přišla prvé, nežli by svědci zemřeli, aneb že by se o to puohon stal, tehda má ty svědky puovod i pohnaný znovu vésti, vrátě jim první svědomí, bylo-li by listovní; pakli by bylo při tom úřadě, kde má při, tehda mají to svědomí kázati sobě přečísti, a bylo-li by pod přísahou závazku, tehda mají znovu přísahu podlé práva na to první svědomí učiniti. Pakli by svědkové zemřeli prvé, než by pře k soudu přišla, tehdy to svědomí tak zřízené má přijato býti.

* *Nezměněn.*

P IX*.

Kdožkoli o jakou při, ješto se cti a hrdla nedotýče, koho požene a dožene a k té při také svědkuov, buď koho samého anebo pro postavení toho, kterýž by statku na zemi neměl neb poddaného jeho, anebo pro položení listuov a majestátuov, anebo jakýchžkoli jiných potřeb k svědomí: tehdy pro každého svědka, kterého požene anebo pro kteroukoli jinou věc, napřed dotčenu, bude moci v puohonu summu peněžitou položiti pro nesevěččení anebo pro nepostavení anebo pro nepoložení čehožkoli k svědomí. A nebude-li svědek ten po puohonu a duohonu svědčiti, aneb nebyl-li by od pána jeho k svědomí postaven, ani také před tím soudem (chtě toho nějakou hodnou příčinu, pro kterouž jest nesevěččil aneb svědkův nepostavil anebo čeho nepoložil, oznámiti) nestane, tehdy páni soudce mají na tom, kdož by se tak nezachoval, pro tu summu v puohonu dotčenu (sešlo-li by jemu co tudy na při, když na ni přijde) právo stáné dáti. A pakli by stál a příčinu oznámil, by jemu pak pány soudcemi nalezeno bylo, aby svědčil, proto tou summou a pokutou povinen nebude, než svědčiti povinen bude, i také najdou-li, že svědčiti povinen není, tehdy toho bude prázen.

A jestli by kdo pohnán a dohnán k svědomí jsouc, takového

svědomí časné podlé duohonu nedal neb lidí nepostavil anebo také něčeho nekladl, chtíc toho teprv, když by na při přišlo, odbyti, tehdy ten, kdož k svědomí pohání, měl-li by v tom co za obtížnost, bude moci to na ten soud, kdež při má, vznésti, a páni soudce jej v tom (aby skrze takové nečasné dání svědomí, kladení neb lidí stavení, skrácení na spravedlivosti jeho, když by na při přišlo, se jemu nestalo), opatřiti mají. Než což se svědkuov o čest a o hrdlo dotýče, toho se při zřízení zemském (P XX) zuostavuje.

A kdož by nepodobnou a nesmírnou summu v púhonu (kterýmž koho k svědomí pohnal by) položil proti tomu, oč by pře hlavní byla, več to páni soudce obrátí, to při tom stuoj. Avšak proto aby lidem sedlským všelijakým a lidem chudým obecním z městeček, vandrovním tovaryšom, nádenkuom, lidem robotným, kteříž se svýma rukama a robotou svou živí a obchodu a živností městských nevedou a osedlí nejsou, buďto v městech královských, panských, rytířských a též i v duchovních, kromě osedlých řemeslníkův a obchodníkův, těm se od míle platiti nemá. Kdož by těch svrchu dotčených lidí k svědomí potřeboval, má najprvé každému od míle dva groše česká dáti. A ty peníze má (kdož potřebuje lidí k svědomí, buď jich mnoho neb jednoho) u starosty komorníčího položiti a starosta komorníčí má ty peníze lidem, kteříž by svědčiti přišli, dáti. A při jiných soudech a úřadech (k kterýmž se lidé k svědomí pohánějí) též se každý zachovaj a při úřadu tom, kdož by ty puohony k svědomí vydával, peníze polož. A nepoložil-li by, tehdy aby mu ani puohon vydán nebyl. Pakli by přes to (an by lidem peníze položeny nebyly) puohony buď starosta komorníčí aneb při jiných úřadech písaři komu vydali, aby sami těm lidem od míle (což by šli) povinni byli zaplatiti. A ten pán aneb úředník jeho má těm lidem aneb jednomu pod svou pečeti aneb sekretem ceduli (kolik jest mil až na to místo, k kterémužkoli soudu k svědomí potřeboval by, že jest tolik mil) dáti a čehož by při kterémkoli úřadu tomu aneb těm svědkům zoupna na ten den, kdy by svědčiti měli, starosta komorníčí neb při jiných úřadech písaři od míle nezaplatili, že svědčiti nemají. Než když by jim od míle každému zoupna zaplaceno bylo a v moc jich peníze dány byly, tehdy ihned svědčiti mají a jsou povinni.

P X*.

A když by se již svědkové při úřadích na hradě pražském aneb při kterémkoli soudu a úřadu postavili, ten den ráno, k kterémuž by pohnání a dohnání aneb právem připravení byli, že jim má hned tu oznámeno býti, co svědčiti mají. A hned ten, kdož by je pohnal aneb někdo jiný, komuž by to od něho poručeno bylo, má je sobě písari dáti zapsati. A pakli by jich do poledne toho dne (leč by čas k zapsání těch svědkuov postačiti nemohl) nedal zapsati, moha to učiniti a jim že by to sešlo, tehdy ti lidé budou moci odjíti a to, což jim dáno jest, od mlie sobě schovati. A také, jakž by jim ten den oznámeno bylo, mají hned svědčiti. A trefilo-li by se kdy, že někdo maje několik při před kterým soudem, chtěl by od těch svědkuov jednou chůzí jejich k těm všem přem svědomí dáti zapsati a jich potřebovati, tehdy jim také nemá více od mlie nežli jako za jednu chuozi platiti, a oni povinni jsou svědčiti ke všem těm přem, k kterýmž by pro postavení pohnání byli.

* *Nesměněn.*

P XI*.

Jestli by kde pro postavení poddaných anebo čeledi své proti sobě k svědomí byl pohnán, nemá sobě prvé takových svědkuov (pokudž by jich podle puohonu nepostavil) dáti k svědomí zapisovati. Než prvé, dokudž by pohnán nebyl aneb když by je podle puohonu postavil, po takovém postavení a jich svědomí dání aneb jestli by na ten den druhá strana jich sobě (moha to učiniti) zapsati nedala, bude je moci k své potřebě vésti.

* *Nesměněn.*

P XII*.

Co se dotýče měst aneb osob stavu městského, jestliže by které město aneb osoba městská k svým soudom potřebovali k svědomí osobu stavu panského neb rytířského aneb jich lidí a toho na něm časně požádal listem pod pečetí toho města, aby mu svědomí dal aneb člověka aneb lidi své k svědomí postavil, že ten každý stavu panského neb rytířského má a povinen bude jemu listem pod pečetí svou svědomí dáti aneb lidi své k tomu připraviti, aby

svědčili. Pakli by toho neučinil neb neučinily osoby stavu panského neb rytířského, má po druhé od nich listem napomenut býti. A neučinil-li by toho po témž druhém napomenutí, tak jakž se svrchu píše, tehdy páni Jich Mt. a vládyky, soudce zemští aneb soud komorní mají hned k najprvnějšímu soudu, kdyby to na ně vznešeno a na toho žalováno bylo (kdo jest svědčiti anebo lidí svých k svědomí postaviti nechtěl), beze všeho dalšího puohonur ozkázati obeslati a jemu na tom (kdož se tak z stavu panského neb rytířského nezachoval) té pokuty a summy, kterouž by sobě v témž listu slušně podlé povahy pře položil, dopomoci osobám městským, leč by toho před pány Jich Mtmi. a vládykami na plném soudu zemském aneb komorním tu hned příčinu slušnou a spravedlivou oznámil, že jest tím povinen nebyl.

* *Nesměněn.*

P XIII*.

Těž také potřebovala-li by osoba stavu panského a rytířského aneb od osob, svých lidí, jakého svědomí k jich souduom od města neb měšťan, obyvateluv v městě i lidí jich, též se k nim zachovati mají, a lidem (tak, jakž se svrchu píše) od míle z obou stran platiti mají. Však má toho požádati časně listem na purkmistru a konšelích téhož města, aby souseda neb obyvatele téhož města, též i lidi své k tomu přídrželi, aby jemu takové svědomí dal neb lidí k svědomí postavil: že oni, purkmistr a konšelé, mají a povinni budou jemu tu osobu aneb obyvatele z města k tomu přídržeti, aby jemu (čehož by na něm potřeboval) svědomí dal anebo lidé jeho též. Pakli by toho ta osoba neb obyvatel z města neučinil, tehdy purkmistr a konšelé mají hned (když by to na ně vznešeno a na toho, kdož jest svědčiti anebo lidí svých k svědomí postaviti nechtěl, žalováno bylo) beze všeho odtahu rozkázati obeslati a jemu na tom, kdož se jest tak nezachoval, té summy a pokuty (kterouž by sobě v svém listu slušnou podlé povahy pře položil) dopomoci osobám stavu panského a rytířského, leč by ten před týmž purkmistrem a konšely příčinu slušnou a spravedlivou oznámil, že jest toho učiniti povinen nebyl. Pakli by v tom, co se nahore píše, kterého města purkmistr a konšelé tak se nezachovali, a jimi že by sešlo, tehdy každý ten, kdož jest toho od nich žádal a potře-

boval, o tu pokutu bude moci k nim samým hleděti a je z toho právem zemským kterýmžkoli vinití.

* *Nesměněn.*

P XIII*.

Což^a se majestátuov, smluv, listuov, řezaných cedulí, též i kněb a práv městských aneb jakýchžkoli věcí takových dotýče: kdož by koho z takových věcí aneb které jedné aneb také listuov poselacích pohnal k svědomí, poněvadž pro nepoložení k svědomí pokuta položena též množ býti jako pro svědky, ten každý má hned v puohonu jmenovati kterého artykule aneb kolika k kterékoli takové věci, vajs dotčené, k svému svědomí potřebuje, a s kým ji má a před který soud má jí oznámiti; pakli by nepoložil a neoznámil, není jemu povinen klásti. A položil-li by v puohonu a oznámil, mají každý, buď stavu panského, rytířského, ten artykul neb artykule slovo od slova tak, jakž potřebuje, pod svou pečetí vidimus dáti položiti. A stavu městského, buď z měst královských nebo panských, rytířských i duchovních pod pečetí toho města vidimus těch artykulův anebo jednoho každého též povinni budou dáti a položiti jedenkaždý; též i z měst vezma aneb vezmouc to na svou víru a duši, že jest ten artykul aneb artykulové tak slovo od slova právě napsán a vydán. Pakli by toho, čeho žádá, v tom majestátu aneb v kterékoli jiné věci nebylo, tehdy že toho, (žeho žádá aneb žádají) neměl, nemá a o tom že nic neví, má se tak odsvědčiti, a to listem pod svou pečetí, kdež by se cti, hrdla a dědictví nedotýkalo.

Než jestliže by kdo potřeboval k svědomí které té věci výš dotčené vcele a zouplna od počátku až do konce a jmenoval by počátek majestátu kterého krále neb které té koli jiné věci (jmenující je mezi kým a voč by byly zejména), to každý každému aby byl také zouplna k svědomí povinen klásti. Však jestliže by ten, kdož ty věci klade, měl v tom co za obtížnost a žádal by, aby ten majestát neb jiné věci, tak zouplna od něho položené, všecky čteny vuobec nebyly, že by mimo potřebu, ku při náležitou, něco tam více artykuluov bylo položeno, to mají Jich Mt. soudcé při kterémžkoli soudu rozvážiti, mají-li takové věci položené všecky zouplna čteny býti neb nebýti.

* *Nesměněn.*

^a *Ť rukou a po straně: Právo městské B 80.*

P XV*.

Co^a se svědomí lidí obecních robotných sedlských dotýče: kdož by v kterém městě buď krále J. Mti., panském, rytířském vésti k svědomí chtěl proti tomu, komuž by je vedl, má tomu oznámiti nejméně na tejdén před tím, když je vésti chce, místo a den jemu jmenuje, chce-li při tom býti aneb koho na svém místě poslati, že toho vuolí má. Pakli by ten, proti komuž by ty svědky vedl, tu nebyl ani žádného na svém místě neposlal, tehdy má ten předse sobě svědky zříditi podlé zpuosobu výše psaného. A oni svědkové mají svědčiti, čehož jsou v pravdě té věci vědomi. Než kdož by tak znáti druhému, že proti němu svědky vésti chce, nedal (tak, jakž se svrchu píše), tehdy jich před žádným soudem užiti nemá.

* *Nezměněn.*

^a *U rukou a po straně: Právo městské B 84.*

P XVI*.

Jestliže by kdo kterého kněze aneb člověka duchovního k jakému svědomí potřeboval v té při, ješto by se cti, hrdla a gruntuov nedotýkalo, ten každý kněz aneb osoba duchovní aby tomu, kdož by takového svědomí od něho neb od nich potřeboval, byl povinen dáti, vezmouc to na své kněžstvo a přísahu, kterouž jest biskupu svému učinil. Byli-li by ti kněží na hradě pražském aneb v městech pražských, aby to svědomí před vrchností svou (tak, takž se nadpisuje) pořádně vydal, a ta vrchnost přísežného písaře svého k zapisování téhož svědomí míti má. A když se to svědomí tak spíše, žádnému ukazováno zjevně ani tajně býti nemá pod ztracením hrdla, než hned pečeti té vrchnosti aby se zapečetilo, a tomu, komu náleží, má vydáno býti. Než což se jiných kněží a duchovních lidí v krajích dotýče, ti též týmž zpuosobem svrchu psaným před děkanem, arcipryštem aneb svou vrchností taková svědomí pořádně dávati a zapisovati i pečeti mají. A trefilo-li by se, že by týž kněz aneb osoba duchovní byla stavu panského neb rytířského, ten bude moci listem pod pečeti svou, vezmouc to na přísahu kněžství svého (tak, jakž se svrchu píše) vydati. Pakli by se v té při stranám cti a gruntuov dotýkalo, takoví kněží a lidé du-

chovní aby deskami aneb registry podlé zřízení zemského svědomí dávatí povinni byli.

* *Nezměněn.*

P XVII^c.

Což se posluov, kteříž od úřadův zemských s nemalými věcmi k lidem posílání bývají, dotýče, ti, když by puohony a duohony neb obeslání dodali, mají přijíti k úřadu, od kteréhož jsou s puohony, duohony neb obesláním šli, a mají přísahu učiniti, že jsou takových puohonuov a duohonuov neb obeslání tomu (komuž posláni byli) dodali, a na který den. A kterýž by posel tak se nezachoval a k úřadu se najíti nedal a přísahy té, jakž výš dotčeno, neudělal, má trestán býti podlé uvážení toho úřadu, a strana muože k němu o to hleděti a proti každému takovému se domlouvati a písaři takového každého posla mají zapsati. A ten, kdož posla posílá, má od zapsání téhož posla a také i od svědčení témuž poslu u písařuv peněz (jako od zapsání jiného svědka) nechati. Pakli by takový posel na tu přísahu jakou jinou zprávu učinil a svědomí jinak dal, než by samo v sobě pravda byla, a to bylo naň provedeno a ukázáno, ten a takový aby na hrdle trestán byl.

^a *A rukou a po straně:* O poslech. Sněm 1609 folio 111. *Artikul ten má nadpis* O placení poslům od chůze a sně: Dáleji nachází se i to, že těchto částv poslové, kteříž s puohony, duohony, obesláními a k tomu podobnými věcmi od úřadu desk zemských i jiných ouřadův, též psaními poselacími chodí, nemírnou zaplatá lidi obtěžují, po třech, čtyrech, pěti groších českých od míle bráti smějí, ještě prvé poslům; více nežli po třech krejcařích placeno nabývalo.

I aby z takových stížností lidakých sítí mohlo, takto jsou se stavové o to snesli, aby víceji poslům od každé míle nežli po dvou groších bílých, kdyby s listovními věcmi vypravování byli, placeno a dáno nebylo. Než jestliže by co těžšího nesli, tém po šesti krejcařích placeno a dáno býti může, na čemž tíž poslové přestati mají a povinni jsou, a nížádnou další záplatou lidí obtěžovati nemají. Pakli by kdo z těch peněz v poselství choditi nechtěl, ale lidí větš záplatou obtěžoval, aby každý takového posla mohl dáti do vězení šatlavního vzíti a tejdén v témž vězení držeti. A dopustil-li by se podruhé, tehdy dvě neděle u vězení držán býti má. — *Sněm 1609 jest obyčejně zván 1610.*

P XVIII*.

Kdož od koho při vede nebo s ním stojí na roku, na soudu v kteréžkoli při při kterémkoli soudu, tehdy té straně nemá svědčiti v té při; než druhá strana požene-li ho, že té straně má svědčiti.

* *Nezměněn.*

P XIX*.

Svědomy aby byla opatrována, aby jich žádný neohledoval a nečetl ani se v nich nevertoval kromě těch, kdož je spisují. A jestliže by je kdo z nich pronesl, aby hrdlo ztratil bez milosti. A k svědomí aby byla truhlice se třmi zámky udělaná a tři písaři aby od ní klíče měli, totiž písař menších desk jeden, ingrossátor pamatných desk druhý, a třetí klíč aby měl ingrossátor desk puohonních a menších zápisných tak, aby jeden k nim bez druhého nemohl, leč ku potřebě před soud anebo kdyby je zapisovati měli.

* *Nesměněn.*

P XX*.

Jestliže by kteří po puohonu nesvědčili a svědčiti nechtěli, ti mají listem duohonním od úřadu obesláni býti, aby svědčili. Pakli by přes to nesvědčili, má na ně nebo naň právo stáné pro summu v puohonu jmenovanou dáno býti. Než jestliže by se komu cti a hrdla dotýkalo a on svědka pohnal, ten nemá o čest ani hrdlo souzen býti, leč by mu svědek připraven byl, kterýž by v zemi byl. A když by připraven byl, má svědčiti a k tomu trestán býti, že prvé svědčiti nechtěl. Pakli by v cizí zemi byli svědkové, tehdy má je hnáti tím právem, jakž ta země za právo má.

* *Nesměněn.*

P XXI*.

Jestliže by kdo falešné svědky vedl a to naň uvedeno bylo anebo na ty svědky též, tehdy mají v pokutu a viru královskou vzati býti a trestáni jako jiní falešníci. A jestliže by kdo proti deskám vedl svědomí a ve deskách by svědčilo čtyřiceti let a oni by svědčili, že to pomní od čtyřiceti pěti let, a též jestliže by proti listu svědkové svědčili více, než svědčí v listu toho dátum, to každé svědomí zřetelně jest falešné.

* *Nesměněn.*

P XXII*.

Kdož by svědky nařekl, že by křivě svědčili anebo svědomí falšovali, a ten, kdož ty svědky nařká, žádal by, aby ti svědkové osobně před týmž soudem stáli: tehdy, bylo-li by to před soudem zemským, páni soudcé zemští té pře odložiti mají do druhého soudu

zemského nejprve příštího a tolikéž při soudu dvorském a komorním zachováno býti má, a ten, či jsou svědkové, má ty svědky při tom času před soud postaviti a tu, pozná-li se při nich jaká faleš, tehdy té pře (bylo-li by v sondu dvorském neb komorním) aby podali na J. Mt. král., ráčil-li by v tomto království býti. Pakli by krále J. Mti. v zemi nebylo, tehdy soud dvorský (nedotýkalo-li by se mana) neb komorní mají takovou při na soud zemský k rozsouzení podati. Než z soudu zemského nikam té věci podáváno býti nemá, a tu strany všechny, původ i pohnaný s těmi svědky; osobně státi mají. A pozná-li král J. Mt. neb soudce soudu dvorského, dotýkalo-li by se mana neb bylo-li by na soud zemský podáno, že jsou svědčili falešně, mají je podlé provinění jejich spravedlivě na hrdle trestati. Pakli by ten, kdož je takovou falší nařikal, toho nedovedl, tehdy ti svědkové, byli-li by obecní lidé, aby na poctivosti své byli opatřeni; než byli-li by svědkové stavu panského rytířského aneb městského, těm se má náprava státi, pokudž o nářeích (kdož by koho nařekl a naň toho nedovedl) zřízením zemským (K XIX) jest vyměřeno a při soudu purkrabském též se zachováno býti má.

* *Nesměněn.*

P XXIII*.

Muž jestliže by své ženě svědčiti chtěl, tó svědomí nemá přijato býti. Též kteráž by kolik žena muži svému svědčiti chtěla anebo proti muži svému, a zase muž ženě své anebo proti ženě své že svědčiti nemá. Než vdova ta muože svědčiti jako jiný muž. A také synové otcí, byli-li by nedílní otce svého, nemají svědčiti. Než kdyby dílní byli, že to budou moci učiniti. A zase otec synuom též svědčiti nemá, jestliže by jich dílem neodbyl. Než kdyby je oddělil, tehdy jim muož svědčiti. A též bratří bratruom, ani sestry jedny druhým svědčiti nemají ani proti nim, kdyby sebe nedílné byly toliko. Též také kdožkoli s kým statek má a s ním jsa o ten statek nedílný, nemá jemu o ten statek svědčiti. A tak všickni, kteříž by sebe nedílní aneb v jaké společnosti byli toliko, o statek že sobě jedni druhým svědčiti nemají.

* *Nesměněn.*

P XXIII*.

Kdož^a by škody útratní provodil, jestliže svědkové svědčí, že by jemu těmi škodami povinovat byl a nejmenují summy, čeho jsou svědomi, ani času a nerozděluje outrat, pro které pře k souduom jezdí, ti svědkové nemají přijati býti. A každý hospodář neb hospodyně, kteříž by dávali o takových outratách svědomí, mají je neb dskami neb před písařem přísežným v městech dávatí a nejinak, jakž zřízení zemské X XXVIII o dávaní svědomí v městech šíře to v sobě zavírá.

* *Nesměněn.*

^a *U rukou a po straně*: O vysvědčování škod. Sněm 1585. Folio 15. *Viz dále.*

¹ *Viz tam.*

P XXIII. [A i B nový.]

K tomuto artykuli následující náleží:

S strany vysvědčování škod outratních od hospodářuov, to se při předešlém pořádku a zřízení zemským vyměření zůstavuje. A taková svědomí, aby byla opatrována tím způsobem, jakž předešlé zřízení zemské o tom vyměřuje, toliko aby tíž ouředníci svrchu psaní jeden klíč od truhly týchž svědkuov a písař menších desk druhý a ingrossátor pamatných desk a menších zápisných třetí měli, tak aby jeden bez druhého k nim nemohl, leč ku potřebě před soud, aneb kdyby je zapisovati měli¹.

O vysvědčování škod.
Sněm
léta 1585.

¹ *Celý tento art. vzat z art. sněmu 1585 O přijímání svědkův, viz Sněmy české VI, str. 568.*

P XXV*.

Kdyby^a kdo žádal krále J. Mti. neb panuov Jich Mti. a vládyk z plného soudu, aby úředník od desk zemských vyslán byl k zapisování a přijímání svědkův, a když se stane povolení, buď krále J. Mti. nebo panův Jich Mti. a vládyk z plného soudu, tehdy má jeti písař menších desk zemských.

* *Nesměněn.*

^a *U rukou a po straně*: Není již potřebí král. a Jich Mti. soudu zemského povolení, než ouředníci, když by na ně vznešeno bylo, sami mají z prostředku svého jednu osobu vypraviti a ingrossátora menších desk zemských. Takové svědectví při všech soudech postačí. Sněm 1610 folio (!) *Běží zde o artykul*

O přijímání a zapisování svědkův nemocných, *tištěné art. sněmu 1610 str. XLII—XLIII. Zde jest to částí nového P III. Vis tam posn. 4—4.*

P XXVI*.

Smlouvce^a, kteříž lidi smlouvají, nemají od jiných poháněni býti, by to svědčili, oč lidi smlouvají. Než žádají-li strany, mají bez přísahy stranám seznati, jestliže by mezi stranami smlouva sepsaná nebyla. Než přes smlouvu sepsanou žádný smlouvce svědčiti nemá.

* *Nezměněn.*

^a *¶ rukou a po straně*: Právo městské C 29.

P XXVII*.

Jestliže by^a kdo máje sobě svědky před kterýkoli soud, buď dakami neb registry zapsané aneb listovní zapečetěné, a puohon aneb obeslání bylo by jemu zdviženo aneb k tomu, že by nestál, též i od toho pustil, a potom zase z té pře že by pohnal aneb obeslal, že bude moci svědky prvnější k tomu puohonu aneb obeslání ukazovati, byli-li by ti svědkové živi, obnově je sobě. Než jestliže by zemřeli, tehdy těch předešlých svědkuov svědomí (ukázfc to, že jsou zemřeli) bude jich moci také užiti.

* *Artykul škrtnut v A jako důsledek nového P XXVII; v B neškrtnut patrně jen opominutím.*

^a *¶ rukou a po straně*: O tytulích svědkův, když pohánějí, jak ti postačiti mají neb nemají. Sněm léta 1585 folio 15. *To je z art. O přijímání svědkův. Doleji ¶ rukou a*: O neobnovování svědkův v jistých příčinách. Sněm léta 1610, folio 42. *Vis obojť dále.*

P XXVII. [A i B nový.]

Místo toho artykule pod touž quotou půjde tento:

O neobnovování svědkuov v jistých příčinách.

Sněm
léta 1610.

Jakož prvé to za právo a obyčej držáno bylo, když jest která pře mezi stranami buď pro smrt kterého společníka přetržená aneb nálezem zdvižená byla a potom zase mezi živými zůstávajícími^a stranami nebo nápadníky obnovená byla, že sou svědkové, k té první při vedené^b zase k té obnovené také znovu, aby své předešlé svědomí obnovili, vedeni býti musili: Což poněvadž se s nemalou obtížností, zvláště chudých lidí býti poznává, protož ráčil jest se J. Mt. král. s stavy tohoto království na tom milostivě sněsti a to za právo ustanoviti: kteří by koli svědkové k takové buď pro smrt přetržené aneb zdvižené rozepři pořádně vedeni a zapsáni

byli, že potom, když by ta pře zase mezi týmiž stranami společníky neb nápadníky obnovena byla, ti svědkové prvé vedení jedné i druhé straně bez obnovování stačiti^c mají¹.

Pod túž quotu i následující ještě artykul náleží:

Svědkové^a pak, kteříž svědomí dávají listovní, mají titule, před který soud komu a proti komu svěděl, v svých svědomích dokládati, poněvadž v púhoních a dúhoních i v cedulech sobě to položeno a dodáno mají. A kdož by toho tak do kterého soudu komu a proti komu svěděl, pořádně nedoložil, ten má pokutu v púhonu pro nesvědčení položenou propadnouti².

Však^b tytulové^c svědkuov listovních i těch, kteříž oustně svědomí dávají tak, jakž od starodávna bývalo, kratší býti mají^f, doložíc toliko jedenkaždý, od koho, proti komu a do kterého soudu a k které při k svědomí pohnán aneb dožádán jest, vztáhnouce to dále, jakž^g puohon a cedule k svědomí v sobě šíř obsahuje a zavírá; kromě kde by púhonové na místě a k ruce někoho vyžádání byli, tu se také to jmenovati má tak, aby spravedlivosti lidské fedrovány býti, a soudcové o to mñ zaneprázdñní míti mohli^h.

^a zústavujícími sněm 1610.

^b vedení B; vedené A a sněm 1610.

^c postačiti sněm 1610.

^d Sněm léta 1585 nemá B.

^e jsou se stavové snesli, aby se titulové sněm 1602.

^f kratší činili sněm 1602.

^g jak už B; A a sněm 1602 jakž.

¹ Jest to artykul sněmu 1610 Strany obnovování a vedení svědkův. Vis tiššéné artykulé tohoto sněmu str. XLII; místo J. Mt. cis. opšt . . . král.

²⁻² Převasato z art. sněmu 1585 O přijímání svědkův, vis Sněmy české VI, str. 568.

³⁻⁸ Tato část převasata z art. sněmu 1602 (drž. v pondělí po svatém Antonínu a zavř. v pondělí po hromnicích — 21./1.—4./2.) O řečnicích. Vis Sněmy české X, str. 286.

P XXVIII*.

Jestliže^a by kdo více puohonuov neb obeslání před kterým-koli soudem měl, že každý k takovému každému puohonu neb obeslání obzvláštñ svědky vésti má, a kdož by jedněch svědkuov více než k jedné při (nevedouc a nedadouc jich sobě tak obzvláštñ zapsati) užiti chtěl, nemají mu postačiti. A byla-li by pře před

O tytulích svědkuov, když se pohánějí, jak ti postačiti mají neb nemají. Sněm léta 1585 d. Sněm léta 1602.

kterýmkoli soudem zdvižena, a k té při že by svědomí listovní od stran vedeno a ukazováno bylo a strany že by toho žádaly, aby taková svědomí schována byla, tak se písaři při úřadech všech zachovati mají a to dotčené svědomí na žádost stran jsou povinni schovati. Než na které svědky listovní jistej rozsudek se stane, ta svědomí strhána neb spálena býti mají, nežádal-li by toho žádný, aby schována byla.

* *Nesměněn.*

² *U rukou a po straně*: Sněmovní sněšení léta 1610 v outerý masopustní zavřené ten artykul napravuje. *Míní se tím artykul* O zdvižení pühonův, obeslání a odporův všelijakých *přejatý zde do nového C XIII kromě úvodních slov. Viz tam pozn. 1.*

P XXIX*.

K svědomí kdož by pohnán a dohnán byl od kteréhožkoli soudu a chtěl-li by takové své svědomí listovní k témuž úřadu, od kteréhož jest pohnán, zapečetěné položiti, to při témž úřadu od písaře toho, kterýž takové svědomí do register vpisuje, má přijato býti a témuž písaři od registrování a schování takového svědomí jeden groš český (když to svědomí položiti chce) za práci dáti má, a táhly-li by se strany na takové svědomí před soudem, má straně nalezeno a na soudu čteno býti. Než jestliže by strana (komuž toho potřeba jest) na takové svědomí se netáhla, písař ten, kdož to svědomí schovává, nemá býti povinen sám od sebe takového svědomí vyhledávati.

* *Nesměněn.*

P XXX*.

Písařové v městech královských panských, rytířských aby sobě připisov žádných těch svědomí, kteréž k soudu zemskému většímu i menšímu, též i k jiným zapisují, nenechávali. Než zapíšíc svědky a zapečetíc svědomí, hned aby straně, která je vede, v moc jeho vydali. A kdož by v tom sbledán byl, má z toho obeslán býti. A bylo-li by to uvedeno na toho písaře, ten aby před soudem zemským tehďáž nejprvé příštím aneb i před jinými soudy v tomto království (kdež to svědomí k kterému soudu bylo vydáno) postaven byl, a več mu to páni soudcé obrátiti ráčí, to při tom aby tak zuostalo.

* *Nesměněn.*

P XXXI*.

Jakož se také přihází, že některý písař několik svědkův společně v jedno sv. domí pojme a zapíše, ješto jest to proti dobrému pořádku — neb jeden každý sám od osoby své svědomí dáti má — a protož aby se toho žádný písař nedopouštěl pod skutečným trestáním.

* *Nezměněn.*

P XXXII*.

Jakož se přihází také, že někdy v městech svědkové, když se zapisují, jak první svědomí dá, že jiní po něm v táz slova neproměňujíc sv. dčí, ješto jest to proti rozumu, aby jeden svědek s druhým tak v slovích bez proměny srovnati s jiným se mohl, zvlášť lidé sedlstí prostí, a tak snad více na prvního svědka seznání, když mu se to přečte, než sám z paměti své to svědčiti musí, a protož aby se toho žádný písař dopustiti nesměl, než každého obzvláštně vyslyše, což z oust jeho slyší, to toliko zapisoval, nepamatujíc ho v ničemz ani jemu žádných zpráv nedávajíc. A kdež nejsou města a městečka hrazení a dskami neb jinak výsadná, v těch od lidí sedlských ani od jiných svědomí přijímána býti nemají, než toliko v městech a městečkách výsadních a hrazených královských, panských, rytířských, městských neb duchovních, kdež písaři jsou pořádní a přísešní.

* *Nezměněn.*

O přísahách k svědomí².

P XXXIII.

Takto^a mají přísahati k svědomí páni a vládky, kteří v soudu zemském i také v dvorském a komorním sedají, když by se cti a hrdla neb gruntov dotýkalo. Najprvé se má každý tvaří obrátiti proti východu slunce a na hlavě nic nemá míti, nez prostovlas má býti a má položiti každý dva prsty na prsy své a písař menších desk zemských aneb jiný přísežný k tomu zřízený při dskách zemských písař má jim neb jemu přísahu dávatí těmito slovy: Beru to na tu přísahu, kterouz jsem učinil Pánu Bohu, všem svatým^a králi J. Mti. i vši zemi k tomu soudu, k kterémuz jsem povoln